

Nr 127.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar; given Stockholms slott den 6 mars 1942.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar.

Härigenom förordnas, att 26, 31, 36, 39 a, 87 och 90 §§¹ lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

26 §.

Angående befogenhet — — — delgivas föreningen.

Vill styrelsen kära till föreningen, utlyse styrelsen föreningssammanträde för val av ombud att i den tvist föra föreningens talan. Stämning skall anses delgiven, då den blivit föredragen å sammanträdet.

31 §.

Hos Konungens befallningshavande i länet må påkallas utseende av en revisor att med övriga revisorer deltaga i dem åliggande granskning av styrelsens förvaltning och föreningens räkenskaper eller i granskning av vissa räkenskaper. Förslag härom skall väckas å föreningssammanträde. Har förslaget å föreningssammanträde antagits eller ock biträtts av minst en femtedel av samtliga röstberättigade, åligger det styrelsen att inom en vecka hos Konungens befallningshavande göra framställning om utseende av revisor. Underlåter styrelsen det, stånde varje röstberättigad fritt att göra dylik framställning.

Vad i — — — skäligt arvode.

36 §.

Jämte vad — — — av ordföranden.

Bolag eller annan samfällighet eller stiftelse företrädes av den som därtill bemyndigats, vare sig denne är medlem eller ej, dock att samfällighets eller stiftelses rättighet att genom ombud utöva rösträtt må i föreningens stadgar inskränkas till ombud, som är medlem i föreningen eller enligt 20 § ändock kan utses till ledamot av föreningens styrelse.

39 a §.

I stadgarna må bestämmas, att föreningssammanträdes befogenhet, i vad rör andra frågor än i 42 § 1 mom. avses, skall helt eller delvis utövas av

¹ Senaste lydelse av 31 och 39 a §§ se 1928: 41.

därtill utsedda ombud. Sådant ombud skall vara medlem i föreningen; dock må, där bolag eller annan samfällighet eller stiftelse är medlem i föreningen, ledamot av den samfällighets eller stiftelses styrelse eller delägare i samfälligheten utses till ombud. Sammanträde, som hålles av sålunda utsedda ombud, vare såsom föreningsammansammanträde ansett. Å ombuden skall tillämpas vad i 34—38 §§ stadgas om föreningsmedlem; dock må rösträtt ej överlåtas.

87 §.

Tillskynda föreningsmedlemmar eller röstberättigade, som ej äro föreningsmedlemmar, föreningen skada genom att överträda denna lag eller föreningens stadgar, svare de för skadan, en för alla och alla för en.

Överträda styrelseledamöter, likvidatorer, föreningsmedlemmar eller röstberättigade, som ej äro föreningsmedlemmar, denna lag eller föreningens stadgar och tillskyndas tredje man därigenom skada, vare de, som låtit sådant komma sig till last, ansvariga för skadan, en för alla och alla för en.

Har förening — — — från skadeståndsskyldighet.

90 §.

Innehålla ekonomisk förenings stadgar förbehåll, att tvister mellan föreningen och styrelsen eller ledamot därav eller föreningsmedlem eller röstberättigad, som ej är föreningsmedlem, skola hänskjutas till avgörande av en eller flera skiljemän, äge det förbehåll samma verkan, som tillkommer skiljeavtal; och gälle om påkallande av förbehållets tillämpning vad om stämning i denna lag finnes stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1942.

Innehåller ekonomisk förenings stadgar vid lagens ikraftträdande förbehåll, som inskränker bolags eller annan samfällighets eller stiftelses rätt att å föreningsammansammanträde låta sig företrädas av ombud, vare det ogillt, i den mån större inskränkning i nämnda rätt göres än som i 36 § 2 mom. medges.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga angående *ändring i lagstiftningen om ekonomiska föreningar*.

Föredraganden anför:

Enligt 5 § lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar må medlemmarna i en förening, uteslutande eller till en del, utgöras av bolag, föreningar, kommuner eller andra samfälligheter eller stiftelser. Beträffande styrelseledamot stadgas i 20 §, att han skall vara medlem i föreningen. Där bolag eller annan samfällighet eller stiftelse är medlem i föreningen, må dock ledamot av den samfällighets eller stiftelses styrelse eller delägare i samfälligheten vara ledamot av föreningens styrelse. Enär lagen förutsätter att styrelseledamot skall vara fysisk person, kan samfällighet såsom sådan icke vara styrelseledamot. Föreningsmedlems rätt att delta i handhavandet av föreningens angelägenheter utövas enligt 34 § å föreningssammanträde. Å detta äger enligt 36 § varje medlem delta, om ej annorlunda finnes bestämt i stadgarna.

Enligt 39 a § må i stadgarna bestämmas, att föreningssammanträdes befogenhet, i vad rör andra frågor än vissa i 42 § 1 mom. angivna, skall helt eller delvis utövas av därtill utsedda föreningsmedlemmar. Sammanträde, som hålles av sådana ombud, skall anses såsom föreningssammanträde. Till skillnad från vad som gäller om föreningssammanträde må dock rösträtt ej överlåtas. Denna paragraf tillkom genom lag den 23 mars 1928. Anledningen därtill var, att ett betydande antal ekonomiska föreningar erhållit den omfattning i avseende å såväl medlemsantal som verksamhetsområde, att anordningen med beslutanderätten i föreningsangelägenheter överlämnad åt föreningssammanträde, däri samtliga medlemmar ägde delta, i många fall visat sig hinderlig för föreningsverksamheten. Enligt den lydelse 39 a § hade

i det till lagrådet remitterade förslaget skulle föreningssammanträdes befogenhet kunna utövas av därtill utsedda »personer». Lagrådet anmärkte, att det svårligen kunde anses behövt eller lämpligt att uppdraga föreningssammanträdes befogenhet åt andra än föreningsmedlemmar. Med anledning av lagrådets anmärkning ändrades förslaget så att allenast medlemmar i föreningen finge utses till ombud.

I skrivelse den 3 april 1941 (nr 153) har *riksdagen*, under åberopande av första lagutskottets utlåtande nr 28, anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga under överbäggande frågan om villkoren för behörighet att utses till ombud vid sammanträde som avses i 39 a § samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas.

Lagutskottets utlåtande föranleddes av två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 13 i första kammaren av herrar Bondeson och Manner-skantz samt nr 26 i andra kammaren av herrar Liedberg och Norup. I motionerna anfördes bl. a. att — medan 20 § lagen om ekonomiska föreningar medgäve att medlem i en till en ekonomisk förening ansluten förening kunde väljas till ledamot i den ekonomiska föreningens styrelse — 39 a § lade hinder i vägen, att medlem i underföreningen valdes till sådant ombud som i sistnämnda paragraf avses. Till det regelmässigt viktigare uppdraget såsom styrelseledamot i en ekonomisk förening kunde sålunda väljas den som allenast vore medlem av den anslutna föreningen. Däremot kunde han ej väljas till ombud vid ett föreningssammanträde, konstituerat jämlikt 39 a §, ehuru detta uppdrag måste anses förhållandevis obetydligt. Denna bristande följdriktighet hade särskild betydelse för vissa producentsammanslutningar. Det rationaliseringsarbete, som under de senaste åren fullföljts inom jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse, hade nämligen i viss omfattning tagit sig uttryck däri, att ett flertal föreningar sammanslutit sig genom att som medlemmar inträda i en därför särskilt bildad förening, vilken det därefter tillkommit att för de anslutna föreningarnas räkning handhava den affärs-mässiga delen av verksamheten. Att bilda en förening, i vilken de angivna föreningarnas medlemmar själva inträdde som medlemmar, hade stött på svårigheter, då härför skulle fordrats skriftlig ansökning från envar av dessa medlemmar och deras antal ofta varit mycket stort, i vissa fall flera tusen. Å andra sidan hade det framstått som nödvändigt att representationen i de nybildade föreningarna utövades enligt bestämmelserna i 39 a § lagen om ekonomiska föreningar. Det hindret hade då uppstått, att till ombud enligt 39 a § icke kunnat utses den som endast indirekt — genom sitt medlemskap i underföreningen — tillhörde huvudföreningen. Varje anledning syntes emellertid saknas att uppehålla den stränga bestämmelsen om medlemskap som krav för valbarhet till ombud vid föreningssammanträde jämlikt 39 a § lagen om ekonomiska föreningar.

Utskottet gav sin anslutning till de av motionärerna framförda synpunkterna och ansåg behov föreligga av en översyn av hithörande bestämmelser.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap har i skrivelse till Konungen den 28 november 1939 hemställt om ändring i 39 a § av enahanda innebörd.

Ifrågavarande spörsmål har upptagits i en inom justitiedepartementet i maj 1941 upprättad promemoria. I denna uttalas, att de av riksdagen och lantbrukssällskapet gjorda framställningarna syntes böra biträdas. Visserligen kunde vid övervägande av frågan om en lagändring i föreslagen riktning bringas i erinran, att hinder ej syntes föreligga för en underförening eller annan samfällighet att såsom medlem i en huvudförening genom sina legala representanter deltaga å sammanträde i huvudföreningen enligt 34 § lagen om ekonomiska föreningar eller, i egenskap av ombud enligt 39 a §, deltaga i sådant ombudsmöte som i sistnämnda lagrum avses. Möjlighet funnes sålunda att tillämpa det representativa systemet utan lagändring, även då samfälligheter vore medlemmar i huvudföreningen. Då antalet till en huvudförening anslutna underföreningar i allmänhet vore förhållandevis ringa, kunde mot framställningarna även invändas, att behovet av det representativa systemet överhuvudtaget ej borde vara särskilt starkt framträdande i angivna fall. Å andra sidan framhålles i promemorian, att särskilda skäl kunde göra det önskligt att även i föreningar med ringa medlemsantal tillämpa det representativa systemet och att en huvudförening merendels bestode av såväl underföreningar eller andra samfälligheter som direkt anslutna enskilda personer. Med gällande begränsning av behörigheten att utses till ombud enligt 39 a § kunde vid tillämpning av denna vissa svårslösliga problem tänkas uppstå med avseende å rösträtt för underförening m. m. Möjligheten att till ombud kunna välja medlemmar i underförening syntes därför kunna bliva av visst värde. I detta sammanhang erinras i promemorian om att hinder icke syntes möta att i fråga om sättet för utseende av ombud införa bestämmelse i stadgarna, att medlemmarna i en underförening — ehuru de eljest icke kunde få direkt deltaga i handhavandet av huvudföreningens angelägenheter — ägde deltaga i utseendet av ombud till huvudföreningens ombudsmöte.

I promemorian föreslås, att bestämmelserna i 39 a § kompletteras med ett tillägg efter förebild av bestämmelsen i 20 §. Till ombud borde sålunda kunna utses ej blott den som vore medlem i föreningen utan, där bolag eller annan samfällighet eller stiftelse vore medlem, även ledamot av denna samfällighets eller stiftelses styrelse eller delägare i samfälligheten. Uppenbarligen skulle, i de fall då det representativa systemet komme till tillämpning, vad i lagens stadganden om föreningsammansammanträde sägs om föreningsmedlem gälla ombud som utsetts enligt 39 a §. Ytterligare vissa ändringar och tillägg i lagen bleve erforderliga. Sålunda borde framställning om utseende av minoritetsrevisor, som avses i 31 § 1 mom. sista punkten, kunna göras jämväl av ombud enligt 39 a §. Ordet »medlem» i nämnda punkt borde därför utgå. Härjämte syntes bland dem, vilka kunde bliva underkastade skadeståndsskyldighet enligt 87 § 1 och 2 mom., böra upptagas jämväl röstberättigade, som ej vore föreningsmedlemmar. I promemorian nämnes, att i stadgarna för ekonomisk förening, där det representativa systemet skulle vinna tillämpning, kunde intagas skiljedoms klausul även för tvister mellan föreningen och ombud enligt 39 a §, som ej vore föreningsmedlem. Av denna anledning

borde ett tillägg göras till 90 §. Slutligen borde vidtagas en redaktionell ändring i 26 § 2 mom.

Vid promemorian fanns fogat ett i enlighet med det anförda upprättat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Över promemorian jämte därvid fogat lagförslag ha efter remiss yttranden avgivits av länsstyrelserna i Östergötlands och Malmöhus län samt Sveriges lantbruksförbund, vilka anslutit sig till förslaget.

Fråga har sedermera väckts om ändring jämväl av bestämmelserna i 36 § lagen om ekonomiska föreningar angående utövning av rösträtt å förenings-sammanträde. I detta lagrum stadgas bland annat att, såvitt ej annorlunda finnes bestämt i föreningens stadgar, »medlem är berättigad att överlåta sin rösträtt å annan medlem».

Sveriges lantbruksförbund har i en den 13 januari 1942 dagtecknad skrivelse med anledning av nämnda bestämmelse anfört följande:

Enligt 36 § lagen om ekonomiska föreningar är medlem av sådan förening berättigad att överlåta sin rösträtt å annan medlem, såvida ej annorlunda finnes bestämt i föreningens stadgar. Av lagen framgår icke, huruvida stadgarna få innehålla bestämmelse därom, att medlem må överlåta åt den, som icke är medlem av föreningen, att efter befullmäktigande utöva medlemmens rösträtt. I praxis ha vissa länsstyrelser vid registrering av föreningar funnit, att en sådan bestämmelse lagligen icke må finnas intagen i stadgarna. Anledningen härtill torde vara, att justitierådet S. Skarstedt i sin allmänt använda kommentar till lagen om ekonomiska föreningar under återopande av bl. a. visst riksdagsuttalande framhållit, att det får antagas ha varit lagstiftarens mening, att stadgarna för en ekonomisk förening icke få innehålla bestämmelse, att medlem skulle vara berättigad att utöva sin rösträtt genom därtill befullmäktigad icke-medlem. Andra länsstyrelser ha åter funnit hinder icke möta för registrering av föreningar med stadgar innehållande bestämmelse, att rösträtt får utövas genom icke-medlem. Det synes sålunda som om olika länsstyrelser skulle tillämpa helt olika praxis i förevarande avseende.

Inom jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse har behovet starkt framträtt, att medlem må stadgeenligt vara berättigad att uppdraga åt annan än medlem av föreningen att utöva sin rösträtt. Det är relativt vanligt, att även då jordägaren icke själv driver jordbruket, han inträtt som medlem av ortens jordbruksekonomiska föreningar för att erhålla ordnade avsättningsförhållanden för gårdens produkter. Hinder möter då vanligtvis icke, att den som brukar gården — mången gång jordägarens son eller nära släkting — får leverera produkterna från densamma till föreningarna, ehuru brukaren icke är medlem. Vid ombyte av arrendator övergår leveransrätten härvid utan vidare eller utan större formaliteter på den nye brukaren. Att i dessa fall lagligt hinder skulle möta för den därtill befullmäktigade arrendatorn att utöva jordägarens rösträtt vid sammanträden inom föreningarna synes främmande. Alldeles särskilt egendomligt gör sig hindret gällande, då utgångspunkten för anslutningen till föreningarna varit önskan att erhålla förbättrad avsättning av gårdens produkter, varför arrendatorn kan ha ett direkt intresse av att kunna delta i beslut om föreningarnas angelägenheter. Erinras må vidare om de fall, då en medlem på grund av sjukdom eller annat förfall icke kan närvara vid ett sammanträde och önskar sända en icke-medlem som ombud

till detsamma på grund av att han icke snabbt kan komma i förbindelse med en medlem, som är villig att utöva rösträtten. I ett sådant fall skulle genom lagbestämmelsen medlemmen vara förhindrad att deltaga i beslut vid sammanträdet. För juridiska personer synes slutligen bestämmelsen lägga hinder i vägen för att samfälligheten företrädes av annan än styrelsen resp. firma-tecknaren eller ock efter befullmäktigande av annan medlem. Hos samfälligheten anställd, exempelvis dess verkställande direktör, som icke ensam är firma-tecknare och som icke är medlem av föreningen, skulle sålunda icke på grund av styrelsens fullmakt kunna företräda samfälligheten vid sammanträden inom en ekonomisk förening, av vilken samfälligheten är medlem. Det torde vara uppenbart, att åtminstone i dessa fall någon direkt anledning icke kan finnas att genom lagbud förhindra en förening att som ombud mottaga en icke-medlem.

Det kan vara av intresse att jämföra den förevarande bestämmelsen i lagen om ekonomiska föreningar med motsvarande bestämmelse i aktiebolagslagen. Jämlikt 79 § denna lag må aktieägare utöva sin rösträtt vid bolagsstämma genom ombud. Från denna bestämmelse, som uppenbarligen innebär, att till ombud kan utses även icke-aktieägare, kan inskränkning göras genom föreskrift i bolagsordningen och i denna kan sålunda bestämmas, att till ombud må utses allenast den, som själv är aktieägare.

Det synes konstruktivt sett icke behöva möta något hinder, att den för aktiebolagen i detta hänseende gällande regeln tillämpas även i fråga om ekonomiska föreningar. Den bestämmelse, som finnes i föreningslagens 36 § om att ingen må på grund av fullmakt utöva rösträtt för mer än en medlem, bör däremot kvarstå. På grund av förefintligheten av sistnämnda bestämmelse synes en ändring av föreningslagen i ovan föreslaget hänseende icke behöva medföra betänkliga konsekvenser. Dock bör måhända införas en övergångsbestämmelse med hänsyn till att nu befintliga föreningsstadgar givetvis anpassats efter lagens nuvarande lydelse.

Förbundet har hemställt, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder, medförande sådan ändring av lagen om ekonomiska föreningar, att medlem finge i den mån annat icke gäller enligt föreningens stadgar utöva sin rösträtt genom ombud, som icke är medlem av föreningen.

I skrivelse den 16 januari 1942 har *svenska landsbygdens ungdomsförbund* hemställt om en mindre vittgående ändring av lagrummet. Förbundet har därvid uttalat bland annat:

Jordbruken i vårt land äro i stor utsträckning s. k. familjejordbruk, där ägaren, hans hustru och hemmavarande barn icke blott dela arbetsbördan utan även ansvaret för driftens ekonomiska utbyte. I många fall äro de hemmavarande barnen mera intresserade av de ekonomiska föreningarnas verksamhet än de äldre. Det synes icke rimligt, att exempelvis en medlem, som på grund av sjukdom eller hög ålder omöjligen kan deltaga i en från hans bostad ofta avlägsen stämma, skall vara förhindrad att låta sig representeras vid denna genom sin myndige son, som är familjens bästa stöd och ledande kraft.

Vid 1941 års stämma med förbundet förelåg en motion med yrkande om att årsstämman måtte besluta uppmana jordbrukets samtliga ekonomiska föreningar att ändra sina stadgar så, att medlem äger rätt att utöva rösträtt genom hustru, myndig son eller dotter eller anställd förtroendeman.

Då stämman icke kunde avgöra huruvida en sådan utvidgad rösträttsöverlåtelse vore överensstämmande med 36 § i lagen om ekonomiska föreningar beslöt den att med instämmande i motionens syfte uppdraga åt förbundsstyrelsen att vidtaga åtgärder för vinnande av klarhet rörande tolkningen av

nämnda paragraf och, om så erfordrades, genom anhållan till Kungl. Maj:ts söka få ändring av denna.

Förbundet har för sin del hemställt om sådan ändring av lagen om ekonomiska föreningar, att medlem finge, i den mån annat icke gällde enligt föreningens stadgar, äga utöva sin rösträtt genom befullmäktigat ombud, som själv vore medlem i föreningen, eller den röstberättigades hustru, myndig son eller dotter eller hos denne anställd förtroendemän.

Över skrivelserna ha efter remiss avgivits yttrandena av kommerskollegium, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands och Malmöhus län, kooperativa förbundets styrelse samt hyresgästernas riksförbund jämte hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. Länsstyrelsen i Östergötlands län har bifogat yttrande av länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

En ändring i lagen har i allmänhet tillstyrkts i yttrandena. *Kommerskollegium*, som anmärkt att även inom andra föreningar än de som vore verksamma inom jordbruksnäringen säkerligen kunde föreligga behov av att möjliggöra för medlem att utöva sin rösträtt genom icke-medlem, har uttalat, att det icke syntes finnas anledning att lagenligt begränsa de ekonomiska föreningarnas bestämmanderätt i förevarande avseende. Möjlighet borde däremot beredas föreningarna att på sätt vederbörande förening själv funne för gott begränsa medlems rätt att låta sig företrädas genom ombud. Kollegium ville sålunda tillstyrka, att åtgärder vidtoges för sådan ändring av lagen om ekonomiska föreningar, att hinder icke mötte för ekonomisk förening att bestämma om rätt för medlem att utöva sin rösträtt även genom ombud, som icke vore medlem av föreningen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har likaledes ansett, att en sådan lagändring borde vidtagas, att medlem av ekonomisk förening, där stadgarna icke bestämde annorlunda, finge full frihet i valet av ombud vid föreningssammanträde. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* har meddelat att länsstyrelsen för sin del ansåge bestämmelsen i 36 § i lagen innebära, att rösträtt icke finge överlåtas på icke-medlem. Stadgar med däremot stridande innehåll hade förty icke godkänts av länsstyrelsen. Emellertid syntes det länsstyrelsen uppenbart, att ett avsevärt behov förelåge, särskilt beträffande jordbrukets producentföreningar, att föreningsmedlemmar skulle kunna använda jämväl icke-medlemmar som ombud vid föreningsstämmor. Några särskilda olägenheter syntes ett sådant medgivande icke heller böra medföra. Länsstyrelsen ansåge däremot anledning saknas att antaga, att den av svenska landsbygdens ungdomsförbund föreslagna begränsade valrätten skulle medföra några fördelar framför en oinskränkt valrätt. Tvärtom kunde i förra fallet ofta tolkningssvårigheter och tvistigheter uppkomma. Samma ståndpunkt har intagits av *Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *hyresgästernas riksförbund*. *Överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* ha uttalat sig för att ifrågavarande bestämmelse i lagen om ekonomiska föreningar bringas i överensstämmelse med 79 § lagen om aktiebolag, enligt vilken även icke-aktieägare finge utses till ombud å

bolagsstämma. Överståthållarämbetet har tillagt, att ämbetet för sin del icke ansett 36 § lagen om ekonomiska föreningar innebära hinder mot bestämelse i stadgarna om att rösträtt finge utövas genom annan än medlem i föreningen men att lagrummet kunde behöva förtydligas.

Länsstyrelsen i Uppsala län, som anslutit sig till samma tolkning av lagrummet som överståthållarämbetet, har ansett lagändring obehörlig.

Kooperativa förbundets styrelse har i huvudsak anslutit sig till det yrkande som framställts av svenska landsbygdens ungdomsförbund. Till utveckling av sin ståndpunkt har styrelsen anfört följande:

Styrelsen önskar inledningsvis framhålla, att det enligt dess mening framstår som i hög grad tveksamt, huruvida föreningslagens 36 § verkligen förhindrar registrering av stadgar innehållande bestämelse om att medlems rösträtt under vissa i stadgarna närmare specificerade förutsättningar kan överlåtas till icke-medlem. Det torde icke vara uteslutet att i detta sammanhang anlägga följande betraktelsesätt: Lagen om ekonomiska föreningar är i de stycken, där bestämmelserna icke angivits äga tvingande karaktär, att betrakta som en ramlagstiftning, avsedd att suppleras med de utförligare föreskrifter som innehållas i de ekonomiska föreningarnas stadgar, arbetsordningar för olika förvaltningsorgan o. s. v.

Då lagen visserligen icke anger, att medlem må överlåta sin rösträtt på icke-medlem, men ej heller stadgar förbud häremot, är det icke a priori uteslutet, att lagen kan tänkas medgiva, att i ekonomisk förenings stadgar införes föreskrift om att medlems rösträtt må överlåtas på icke-medlem under vissa ur föreningens synpunkt betryggande, i stadgarna föreskrivna former. Att även justitierådet Skarstedt ansett viss oklarhet föreligga i nu förevarande avseende, synes framgå redan av den försiktiga formulering, han givit sin slutsats.

En närmare granskning av det material, varpå hans uttalande väsentligen torde ha grundats, förstärker intrycket av att osäkerhet kan råda om den ifrågavarande lagbestämmelsens rätta tolkning. Justitierådet Skarstedts argumentering är följande: Huruvida stadgarna få innehålla, att medlems rösträtt får utövas genom annan person, som *icke* är medlem, är en fråga, som tarvar särskild utläggning. I 12 § av det förslag, som ledde till 1895 års lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, heter det, att, där ej annorlunda funnes i stadgarna bestämt, medlems rösträtt ej finge utövas genom ombud. Något förbud mot stadgebestämelse angående rätt för medlem att utöva rösträtt genom icke-medlem kan icke antagas ligga i nämnda bestämmelse. I 1895 års lag erhöll emellertid motsvarande § (18) i förevarande del alldeles samma innehåll som ifrågavarande 36 § i 1911 års lag äger — detta enligt hemställan av särskilda utskottet vid 1895 års riksdag, vilket härutinnan föreslog 'i stället för förslagets förbud att rösta genom ombud föreskrifter överensstämmande med kommunallagarnas bestämmelser'. Dåvarande kommunallagar bestämde, att 'röstägande är berättigad att sin talan å kommunalstämman på annan röstägande överlåta'. På grund härav och då vid tillkomsten av 1911 års lagstiftning intet förekom rörande innebörden av förevarande bestämmelse, får det antagas hava varit lagstiftarens mening, att stadgarna icke få bestämma att rösträtt får utövas genom icke-medlem.

Det framgår av den här refererade framställningen, att själva slutsatsens riktighet är beroende på huru hårt man anser, att särskilda utskottets vid 1895 års riksdag uttalande om att kommunallagarnas bestämmelser skulle vara normerande för motsvarande bestämmelse i föreningslagen skall kunna

pressas. Uppenbarligen har en sådan förebild ett begränsat värde såsom en i alla detaljer användbar mall för föreningslagens rösträttsbestämmelser.

Det torde enligt styrelsens mening kunna ifrågasättas huruvida de skäl för vägrad registrering från vissa länsstyrelser sida, som omnämnts i de båda remitterade skrivelserna, vid en omprövning av fallen ifråga i högre instans skulle ha befunnits tillräckligt bärkraftiga.

Styrelsen anser sig i detta sammanhang till belysning av den uppenbarligen mycket varierande praxis hos registreringsmyndigheterna böra nämna, att kooperativa förbundets mönsterstadgar sedan åtskilliga år tillbaka innehålla en bestämmelse om att medlems rösträtt under vissa betingelser må utövas av icke-medlem. I dessa mönsterstadgar heter det:

Varje medlem äger i föreningen en röst.

Rösträtt skall utövas av medlem personligen. Är av äkta makar endast den ene medlem av föreningen, må han vid förfall för sig kunna låta sig å föreningssammanträde företrädas av den andre, därest skriftlig, av båda makarna undertecknad anmälan om förhållandet gjorts till styrelsen senast dagen före sammanträdet.

Varken överståthållarämbetet eller någon länsstyrelse i landet har oss vederligen vägrat eller ens ifrågasatt att vägra registrering av denna bestämmelse, som förekommer i ett mycket stort antal förenings stadgar. Förbundet har därför saknat anledning att söka vinna prejudikat i sådant stadgärende.

Styrelsen finner det, som av det ovan sagda framgår, ytterligt tveksamt, huruvida föreningslagen, på sätt i de remitterade skrivelserna säges, lägger hinder i vägen för att i ekonomisk förenings stadgar intaga bestämmelse om att medlem under särskilda betingelser må kunna låta sig företrädas av icke-medlem. Då emellertid registreringsmyndigheternas hållning varit vacklande, anser styrelsen det vara av värde, att ett förtydligande av 36 § i föreningslagen nu sker.

I de båda remitterade skrivelserna ha något olikartade yrkanden framförts beträffande den komplettering av 36 § som synts påkallad. I den ena skrivelsen — avgiven av svenska landsbygdens ungdomsförbund — anhålles, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder, medförande sådan ändring av lagen om ekonomiska föreningar, att medlem må, i den mån annat icke gäller enligt föreningens stadgar, äga utöva sin rösträtt genom befullmäktigat ombud, som själv är medlem i föreningen, eller den röstberättigades hustru, myndige son eller dotter eller hos denne anställd förtroendemän.

Styrelsen finner motiveringen för det föreslagna tillägget till 36 § i stort sett bindande. Det är otvivelaktigt riktigt att anknyta medlemskap i jordbrukets avsättnings- och anskaffningsföreningar till själva jordbruket, alltså till gården, driftsenheten. Då jordbruken i vårt land till alldes övervägande del äro s. k. familjejordbruk, följer härav, att det ter sig naturligt att vid laga förfall för en person, som är medlem i t. ex. en jordbrukarnas inköps- eller avsättningsförening, denne må vid föreningssammanträde kunna låta sig företrädas av en till myndig ålder kommen medlem av vederbörandes familj (alternativt för storbrukare, inspektor, rättare o. d.). Analogt gäller beträffande konsumtionsföreningarna, att medlemskap i dessa är uppbyggt på hushållet såsom ekonomisk enhet. Även i dessa fall är det sålunda naturligt, att föreningslagen lämnar möjlighet att i stadgarna intaga sådana representationsbestämmelser, som tillåta familjemedlemmar att i fall av behov företräda varandra vid konsumtionsförenings årsmöte, resp. distriktsmöte.

Styrelsen vill sålunda tillstyrka, att bestämmelser av den huvudsakliga innebörd, som angivits i skrivelsen från svenska landsbygdens ungdomsförbund, infogas i 36 § av gällande lag om ekonomiska föreningar. Med hänsyn till de svårigheter, som kunna länkas uppstå vid avgörandet av om en befullmäktigad person är att anse såsom förtroendeman eller icke, vill styrelsen emellertid föreslå, att ordet förtroendeman får utgå och bestämmelsen alltså får gälla varje hos medlemmen anställd myndig person. Säkerligen kommer detta i praktiken att leda till att i det fall, att anställd företräder medlem, den befullmäktigade i regel har förtroendeställning.

Den andra av de remitterade skrivelserna — avgiven av Sveriges lantbruksförbund — hemställer, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder, medförande sådan ändring av lagen om ekonomiska föreningar, att medlem må, i den mån annat icke gäller enligt föreningens stadgar, äga utöva sin rösträtt genom ombud, som icke är medlem i föreningen.

Detta yrkande har som synes en mer generell karaktär än det i den förstnämnda skrivelsen framförda.

Motiveringen för denna utvidgning av bestämmelsen om att icke-medlem kan företräda medlem synes vara vissa befarade svårigheter för juridisk person att låta sig representeras vid ekonomisk förenings sammanträde av ombud, som icke samtidigt är medlem av den ekonomiska föreningen.

Såvitt styrelsen kan finna, föreligga emellertid icke sådana svårigheter. En riktig tolkning av 36 § jämförd med 20 § utesluter uppkomsten av sådana representationssvårigheter, som antytts i lantbruksförbundets inlaga. Att på anförda grunder påyrka en mer generell utformning av de förutberörda bestämmelserna om röstöverlåtelse synes därför obehövt.

Styrelsen anser sig böra giva företräde åt det mer begränsade kompletteringsyrkande, som framförts av svenska landsbygdens ungdomsförbund. Ändringen i lagen skulle sålunda enligt styrelsens mening innebära en viss inskränkning av nu rådande regel för röstöverlåtelse till icke-medlem. Det främsta skälet till styrelsens ståndpunkt är, att styrelsen anser det onödigt, att föreningslagen utan varje begränsning lämnar möjlighet öppen för röstöverlåtelse till icke-medlem; alltså även i sådana fall, där intet legitimt motiv för sådan överlåtelse finnes.

Departement-
schefen

Det förslag som framlagts genom den i justitiedepartementet upprättade promemorian åsyftar att för vissa fall underlätta förvaltningen av ekonomisk förenings gemensamma angelägenheter, när föreningen bland sina medlemmar räknar underföreningar eller andra juridiska personer. Enligt förslaget må sålunda till ombud å s. k. ombudsmöte utses ej allenast medlem i huvudföreningen utan även ledamot i styrelsen för eller delägare i underförening eller annan juridisk person som är medlem i huvudföreningen. Bestämmelse härom har intagits i 39 a §. Såsom en följd härav ha vidtagits vissa smärre jämkningar i 26, 31, 87 och 90 §§. Mot vad sålunda föreslagits synes ej något vara att erinra.

Efter det yttranden inhämtats över promemorian har i skrivelser från Sveriges lantbruksförbund och svenska landsbygdens ungdomsförbund hemställts om ändring jämväl av lagens bestämmelser angående utövning av rösträtt å vanligt föreningssammanträde. Förbunden ha därvid utgått från den tolkningen av 36 § i lagen att denna ej skulle medgiva intagandet i stadgarna av

bestämmelse att rösträtt må utövas genom ombud som icke själv är medlem. De skäl för att denna tolkning skulle överensstämja med lagstiftarens mening som hämtats ur förarbetena till tidigare lag i ämnet synas emellertid icke övertygande, och avfattningen av lagrummet torde få anses inrymma möjlighet att i stadgarna intaga sådan bestämmelse som nyss nämnts. Någon ändring av lagen i syfte att medgiva att rösträtt enligt föreskrift i stadgarna må utövas genom någon som icke är medlem synes därför icke behöfelig. Att likväl såsom i vissa yttranden blivit ifrågasatt ändra stadgandet endast för att befästa den riktiga tolkningen synes icke lämpligt. En sådan ändring skulle nödvändiggöra ändring jämväl i annan lagstiftning för vilken lagen om ekonomiska föreningar tjänat såsom förebild och kan vålla svårigheter vid tolkningen av nu gällande föreningsstadgar som utgå från hittills gällande avfattning av lagen.

Sveriges lantbruksförbund har i sin framställning även framhållit, att 36 § i lagen om ekonomiska föreningar syntes lägga hinder i vägen för att juridiska personer å föreningssammanträde företrädas av annan än styrelsen eller firmatecknare eller av särskilt befullmäktigad föreningsmedlem. Det har enligt vad som upplysts förekommit, att fullmäktig som bolag eller kommun utsett blivit avvisad, enär den fullmäktige icke själv varit medlem i föreningen. Avvisandet har grundats på bestämmelsen om överlåtelse av rösträtt i nämnda lagrum. Enligt utslag som meddelats av regeringsrätten beträffande utövning av rösträtt å kommunalstämma är det emellertid, när juridisk person låter sig företrädas av ombud, ej fråga om »överlåtelse» av rösträtten. Riksdagen har anslutit sig till samma uppfattning i fråga om utövning av rösträtt å föreningssammanträde.¹ På denna punkt synes dock en ändring av lagen i förtydligande syfte böra ske, därvid den av riksdagen antagna tolkningen torde böra godtagas såsom huvudregel. Möjlighet synes emellertid böra beredas att i stadgarna göra viss inskränkning däri, enär regeln eljest i vissa fall kan tänkas föranleda olägenheter. I stadgarna torde därför böra kunna föreskrivas, att till ombud för juridisk person må utses allenast den som är medlem i föreningen eller enligt 20 § i lagen ändock må utses till ledamot av föreningens styrelse. Sistnämnda lagrum innehåller, att om samfällighet eller stiftelse är medlem i föreningen, ledamot av dess styrelse eller delägare i samfälligheten må vara ledamot av föreningens styrelse. Förbehåll i nu gällande stadgar, varigenom inskränkning göres i samfällighets eller stiftelses rätt att låta sig företrädas av ombud, torde böra förklaras ogiltigt, i den mån större inskränkning i nämnda rätt göres än nyss nämnts.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar*. Ändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1942.

¹ Reg.rättens årsbok 1932 s. 126 och första lagutskottets utlåtande nr 18 vid 1938 års riksdag.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

T. Eliæson.

¹ Denna bilaga, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 mars 1942.

Närvarande:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 4 mars 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 februari 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet revisionssekreteraren Gösta Walin.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för jordbruks- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet lagrådets den 5 mars 1942 avgivna utlåtande över det den 27 februari 1942 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar*; därvid föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.